

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№7 (3) 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/SCP1342V3I7Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 7 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудир;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудир;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудир.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

- Usmonov Axrorjon Rustamjon o'g'li*
AMALIY SAN'AT BILAN BOG'LIQ NOMODDIY MADANIY MEROSLAR 9-15
- Зоҳидов Қобилжон Тоиржонович*
ИЛК АРАБ-МУСУЛМОН ДАВЛАТ БОШҚАРУВИДА МАДИНА ШАҲРИНИНГ ЎРНИ 16-20
- Siddiqov Mirshod Baxtiyorovich*
SOVET HOKIMIYATINING QORAQALPOG'ISTON ASSRDA IJTIMOIIY TA'MINOT
SIYOSATI 21-26
- Хайназаров Баҳромжон Бахтиёрович*
КАСПИЙОРТИ ВИЛОЯТИДА ТУБ БЎЛМАГАН АҲОЛИ ЭҲТИЁЖЛАРИ УЧУН ТАЪЛИМ
ТИЗИМИНИНГ ЖОРИЙ ЭТИЛИШИ ТАРИХИДАН
(XIX АСР ОХИРИ – XX АСР БОШЛАРИ) 27-32
- Мансуров Музаффаржон Шарифжон ўғли*
СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ЙИЛЛАРИДА МАДАНИЙ ТАДБИРЛАРНИНГ ТУРИЗМ ТАРҒИБОТИДА
ТУТГАН ЎРНИ 33-41
- Bobodustov Bobur Mirzaboyevich*
ZARAFSHON DARYOSIDAGI SUV AYIRG'ICH TIZIMLARINI TA'MIRLASHGA ROSSIYA
IMPERIYASI MA'MURIYATINING MUNOSABATI 42-47
- Саидбобоева Гулзора Нематжонова*
XX АСРНИНГ 30–50-ЙИЛЛАР ДАВРИЙ МАТБУОТ МАТЕРИАЛЛАРИ – РЕСПУБЛИКАНИ
ЭЛЕКТРЛАШТИРИШГА ОИД МАНБА 48-55

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

- Казаков Олим Сабирович*
ЕТАКЧИЛИК ТАЪСИРИДА БОШҚАРУВНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ 56-60
- Utkirov Abbos Meyliyevich*
CHALLENGES IN IMPLEMENTING TQM IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 61-67
- Umronov Eldorbek Sodirovich*
TURISTIK KORXONALAR DOIRASIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISH VA
RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI 68-76
- Норбоев Аллаёр Исмоилович, Тулкинов Гайрат Кадинович*
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И НАПРАВЛЕНИЯ МЕНЕДЖМЕНТА В РАЗВИТИИ МОЛОДЁЖНОГО
ТУРИЗМА 77-82
- Xolmurotov Fozil Saribayevich*
MINTAQADA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA QISHLOQ XO'JALIK
MAHSULOTLARINI YETISHTIRUVCHI SUBYEKTLAR RO'LINI BAHOLASH 83-91
- Худайназарова Дилором Хайруллаевна*
ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИ КОРХОНАЛАРИНИНГ ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ ДОИРАСИДАГИ
РИСКЛАРИНИ СТРАТЕГИК ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 92-100

Гойипназаров Санжар Баходирович
СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТНИ ЖОРИЙ ЭТИШ НАТИЖАСИДА МЕХНАТ БОЗОРИДАГИ
ЎЗГАРИШЛАР101-110

Baxtiyorov Asrorbek Azizjon o'g'li
BANK MENEJMENTI ASOSLARI, UNING IQTISODIY MOHIYATI111-119

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Юлдашев Фаррух Абдурахманович
АХБОРОТЛАШГАН ЖАМИЯТДА ЭХТИЁЖ ВА МАНФААТЛАРНИНГ ЎЗARO УЙЎУНЛИК
ХУСУСИЯТЛАРИ120-126

Тожибоев Сарвар Пулатжон ўғли
ДАВЛАТ ХИЗМАТИ ТУШУНЧАСИНИНГ МАЗМУН-МОХИЯТИ ВА УНИНГ ХУҚУҚИЙ
АСОСЛАРИ127-132

Ismatov Shohruhbek Murod o'g'li
YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY DAVLAT BARPO ETISH VA UNING G'OYAVIY MAFKURAGA
ASOSLARI133-137

Abdullayev Temur Bobir o'g'li
TIL VA TAFAKKUR DIALEKTIKASINING BILISH JARAYONIDAGI ROLI138-143

Islamov Kamol Tashkulovich
UYG'ONISH DAVRI DUNYOQARASHIDA DINIY VA DUNYOVIY YONDASHUVLAR
NISBATI 144-150

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Isanova Feruza Tulqinovna
O'ZBEK TILI XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARINING FUNKSIONAL
XUSUSIYATLARI151-160

Ro'ziyev Elbek O'rol o'g'li
AMIR TEMUR VA TEMURIY HUKMDORLAR YORLIQLARIDA SIYOSIY NUTQ SHAKLLARINING
QO'LLANILISHI161-167

Мухамедова Феруза Баходир кизи
ФОРМИРОВАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ
А. КИМА.....168-174

Abdullayev Ikramjon Xashimdjanoich
TILSHUNOSLIKDA SO'Z VA SO'Z TURKUMLARI: TADQIQI VA TAVSIFI175-180

Tagayeva Sayyora Ulashovna, Inoyatillo Ozoda
FIZIKA FAKULTETI TALABALARIGA NEMIS TILINI O'QITISHDA INNOVATSION
METODLARINING QO'LLANILISHI181-185

Egamberdiyeva Mohidil Gulomjon qizi
MADANIYATLARARO MULOQOTDA NUTQIY ETIKETNING ANTROPOSENTRIK
TADQIQI186-190

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР

- Жавлиев Нурали Баходирович*
МАЪМУРИЙ-ҲУҚУҚИЙ НИЗОЛАР ТУШУНЧАСИ ВА МАЗМУН-МОҲИЯТИ191-195
- Узакова Гўзал Шариповна*
БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШ МАҚСАДЛАРИГА ЭРИШИШДА СУВ РЕСУРСЛАРИДАН
ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНИШ (ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ).....196-204
- Usmanov Alisher Tolmasovich*
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MA'MURIY HUQUQBUZARLIK TO'G'RISIDAGI ISHLARNI
YURITISHNING SODDALASHTIRILGAN TARTIBI: MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR205-213
- Авезова Элеонора Парахатовна*
РАВНОЕ ПРАВО ГРАЖДАН НА ПОСТУПЛЕНИЕ В ГОСУДАРСТВЕННУЮ ГРАЖДАНСКУЮ
СЛУЖБУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН214-218
- Мукумов Бобур Мелибой угли*
ОЦЕНКА РЕГУЛИРУЮЩЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ПРОЕКТОВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ
АКТОВ ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ТЕХНОЛОГИЙ БЛОКЧЕЙН. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ
.....219-224
- Туракулова Назира Абдишукуровна*
СТАРТАП ЛОЙИҲАЛАРИНИ ТУЗИШ ВА МОЛИЯЛАШТИРИШ ТАРТИБИ:
ДАВЛАТ ВА НОДАВЛАТ НУҚТАИ НАЗАРИДАН225-232

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

- Хўжамкелдиев Гафур Султон ўгли*
СПОРТ МАШҒУЛОТЛАРИ ЖАРАЁНЛАРИДА ТИКЛАНИШНИНГ АҲАМИЯТИ233-237
- Aziz Xasanovich Rajabiy*
BO'LAJAK VOKAL O'QITUVCHILARINING INTELLEKTUAL-IJODIY FIKRLASH QOBILIYATINI
RIVOJLANTIRISH238-242
- Malikova Sevar Samatovna*
BO'LAJAK XOR RAHVARLARINING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH243-246
- Васильченко Ольга Анатольевна*
ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВЫХ НАВЫКОВ247-251
- Хојитуроdова Маhлийохон Kenjavoy qizi, Inomov Faxriddin O'rmonjonovich*
AN INNOVATIVE APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' MOVEMENT SKILLS
AND COMPETENCIES IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES252-257
- Асадуллаева Наргиза*
БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ФАОЛ ФУҚАРОЛИК КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ
МУСТАҲҚАМЛАШГА ҚАРАТИЛГАН ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ЖАРАЁННИ
РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ258-265
- Mamadova Feruzaxon Mirzaaxmad qizi*
BO'LAJAK JISMONIY MADANIYAT MUTAXASSISLARINING PEDAGOGIK MADANIYATI VA
KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK MODELI266-272

<i>O'ktamova Navruza Botir qizi</i> BO'LAJAK JURNALISTLARGA INGLIZ TILINI O'QITISHDA SOTSIOLINGVISTIK KOMPETENSIYANI TAKOMILLASHTIRISH (SIYOSIY-IJTIMOIIY MATNLAR MISOLIDA)	273-277
<i>Humonjonov Shoxzodbek Dilshodjon ўғли</i> ОЛИЙ ТЕХНИКА ТАЪЛИМИДА МЕХНАТ МУҲОФАЗАСИ ВА ТЕХНИКА ХАВФСИЗЛИГИ ҚОИДАЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ЭЛЕКТРОН МЕТОДИК АСОСЛАРИНИНГ ИЛМИЙ АҲАМИЯТИ	278-287
<i>Xuramov Ilxom Panjiyevich</i> PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN ISLOHOTLARNI JADALLASHTIRISH VA KASBIY KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH	288-292
<i>Azizbek Umarov</i> MEDIATA'LIM – TALABALARNING MEDIA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN FAN TARMOG'I SIFATIDA	293-299
<i>Saidova Zilola Gadoymurodovna</i> TA'LIM INTEGRATSIYASINING AYRIM MASALALARI	300-307
<i>Raxmonova Gulrux Ulashevna</i> O'ZBEK XALQINING MILLIY HARAKATLI O'YINLARIDAN JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	308-312
<i>Boynazarova Sayyora Ruzikulovna</i> BIOLOGIYA O'QITUVCHISI KASBIY KOMPETENSIYALARI VA KOMPETENTLIGINI MONITORING QILISHNING MAVJUD METODIKASI VA UNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	313-317
<i>Shermuhammadov Bahodirjon, Xasanova Ozodaxon Qurvonali qizi</i> MDH OLIMLARI TOMONIDAN CHET TILLARNI O'RGANISHDA UCHRAYDIGAN XATOLAR MAVZUSIDA OLIB BORGAN TADQIQOTLAR TAHLILI	318-323
<i>Abdusalimova Nargizaxon Olimjon qizi</i> MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA STEAM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB FIZIKA DARSLARINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI	324-329
<i>Shafiyeva Elnara, Murotmusaev Komiljon Buribaevich</i> THE CHARACTERISTICS OF MENTAL HEALTH IN ELDERLY PEOPLE	330-349

13.00.00- Педагогика фанлари

Aziz Xasanovich Rajabiy

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
Vokal kafedrası o'qituvchisi

BO'LAJAK VOKAL O'QITUVCHILARINING INTELLEKTUAL- IJODIY FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya. Mazkur maqola bo'lajak vokalistlarning ijodiy tasavvurini rivojlantirish uslublariga bag'ishlangan bo'lib, yetakchi sahna ustalarining ijodiy uslublari va psixologlarning nazariy ishlanmalari asosida muallif quyidagi xulosalarga to'xtaladi: ijro etilayotgan asar sifati obrazli umumlashma yaratish talabaning sezgi, his-tuyg'ulari, ilhomi, badiiy didiga asoslanadi; obrazli tasavvur darajasi ijrochining belgilangan sifatlariga to'g'ridan-to'g'ri proporsional bo'lib, tasavvur aqliy jarayon sifatida tafakkur va xotira bilan chambarchas bog'liq; faoliyatning ajralmas qismi hamda ijodiy fikrlashni faollashtirishning muhim sharti bu maxsus kayfiyat hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Bo'lajak bokal o'qituvchilari, ijro mahorati, namunaviy ijro, ijodiy qobiliyat, tafakkur, intonatsiya

Aziz Khasanovich Rajabiy

Professor of vocal department
The Uzbekistan State Institute of arts and culture

DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL AND CREATIVE THINKING OF FUTURE VOCAL TEACHERS

Abstract. This article is devoted to ways to develop the creative imagination of future vocalists as: creation of a figurative generalization of the quality of the work performed on the basis of intuition, feelings, inspiration, artistic taste of the student; the level of figurative imagination is directly proportional to the determined qualities of the performer; imagination as a mental process is closely connected with thinking and memory; This special mood is considered an integral part of the activity and an important condition for the activation of creative thinking.

Key words: Future vocal teachers, performance skills, exemplary performance, creativity, thinking, intonation.

Азиз Хасанович Ражабий

Профессор вокального отделения
Государственного института
искусств и культуры Узбекистана

ЗНАЧЕНИЕ СИСТЕМЫ АГРОМАРКЕТИНГА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ И ЕЕ ФУНКЦИИ

Аннотация. Данная статья посвящена способам развития творческого воображения будущих вокалистов как: создание образного обобщения качества исполняемой работы на основе интуиции, чувств, вдохновения, художественного вкуса учащегося; уровень образного воображения прямо

пропорционален определяемым качествам исполнителя, воображение как психический процесс тесно связано с мышлением и памятью; Это особое настроение считается неотъемлемой частью деятельности и важным условием активизации творческого мышления.

Ключевые слова: Будущие учителя вокала, исполнительское мастерство, образцовое исполнение, творческие способности, мышление, интонация.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SCP1342V3I7Y2023N33>

Talabalar bilan ishlash jarayonidan yuzaga kelgan mulohazalarimizga asoslanib amaliyot shuni ko'rsatadiki, hozirgi vaqtda psixologik jarayon sifatida xayoliy tasavvurni rivojlantirishga yetarlicha e'tibor berilmayapti. Psixologik yondashuvda tasavvur passiv va faol bo'lishi mumkin. Passiv tasavvur shaxsning o'z xayollari, orzulari dunyosida yashash, o'zini real hayotdan, haqiqatdan ajratish, amalda hech narsa qilmaslik qobiliyati bilan tavsiflanadi. Faol tasavvur esa shaxsga yangi tasvirlar, yangi san'at asarlarini yaratishga, ijod qilishga, turli sohalarda yangi kashfiyotlar qilishga yordam beradigan jarayondir. Faol tasavvur rekreativ va ijodiy shaklga ega.

Rekreativ tasavvur talabaga o'z ongida motiv, mavzu, nota yozuvida aks ettirilgan (shifrlangan) butun bir asarni aqliy tasavvur qilishga (qayta yaratishga) yordam beradi. Rekreativ fantaziya o'quv jarayonda yakkaxon va xor sinflarida, solfejio va musiqa nazariyasi dars mashg'ulotlarida shakllanadi va rivojlantiriladi[1].

Rekreativdan farqli o'laroq, ijodiy tasavvur - bu inson miyasining oldingi o'zlashtirgan ma'lumotlarini rivojlangan musiqiy eshitish tajribasi, xotira va boshqa musiqiy qobiliyatlari asosida yangi, yetarlicha original narsalarni yaratish qobiliyati hisoblanadi. Jarayonning o'zi, xususan, ijro etilayotgan musiqiy asarga (qo'shiq, romantika, opera yoki oratoriyadan ariya) singdirilgan ma'lum bir tasvirni yaratishda obrazli tasavvurga taalluqlidir.

Ijodiy tasvirni yaratish jarayonining o'zi, shaxs xotirasi va tasavvurining empirik ishi, o'xshashlik va metaforalar bilan ishlaydigan, fikrlashga asoslangan holda, talabaning obrazli tasavvurini shakllantiradi, uni yanada harakatchan, moslashuvchan qiladi, intellektual qobiliyatlarini rivojlantiradi va shu tariqa o'ziga xoslikni oshiradi.

Ijro etilayotgan musiqiy asarning (qo'shiq, ariya, romans va boshqalar bo'ladimi) o'ziga xos talqinini yaratish istagi insonning o'zini o'zi tanib olish yo'lidagi muhim bosqichdir. Bo'lajak vokal o'qituvchisining umumiy madaniyatini rivojlantirishda obrazli tasavvur boshqa musiqiy qobiliyatlariga, ya'ni ichki eshitish qobiliyati, xotira, ritm hissi, hissiylik, musiqiy ohangga nisbatan hissiylik, sezgirlik kabi jihatlarga shuningdek, musiqaqa e'tibor bermaslikdan ajratilgan holda shakllantirilishi hamda rivojlanishi mumkin emas.

Nafaqat vokalchini balki har qanday musiqachini kasbga tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari o'quv jarayonining o'zida muloqot qilishning ikkita ko'rinishi mavjud:

- Muloqotning ichki rejasi "bastakor - o'qituvchi" va "bastakor - o'qituvchi - talaba" muloqot darajasi;

- Ta'lim jarayoniga ta'sir etuvchi tashqi omillarga – fanlararo munosabat, talabalar va boshqa o'qituvchilar bilan muloqot, turli axborot vositalarida musiqa tinglash, konsert va opera sahnalari kiradi.

"Ustoz-shogird" tizimidagi muloqot omili eng muhim jarayon hisoblanadi. Buning uchun sinfdan alohida ijodiy muhit, shaxsiy aloqa, o'zaro hamkorlik kerak. Talabaning muvaffaqiyati ko'p jihatdan o'ziga bog'liq bo'lib, uning shaxsiy fazilatlarini, qobiliyatlarini, o'zlashtirishga bo'lgan

motivatsiyasi, o'z-o'zini takomillashtirishga intilishi, qat'iyatligi, hech bo'lmaganda ijodkorlik qobiliyatining mavjudligi, yaxshi tasavvur va umuman olganda musiqiy qobiliyatlari (eshitish, xotira, ritm hissi va boshqalar) darajasi zarur bo'ladi.

Ijodiy jarayonning sirliligi, ijro etilayotgan asarda obrazli umumlashma asosidagi talabning shaxsiy munosabati, sezgisi, uning emotsionalligi, ilhomi, badiiy didining mavjudligiga asoslanadi. Obrazli tasavvur darajasi talabning yuqorida sanab o'tilgan fazilatlariga to'g'ridan-to'g'ri proporsionaldir.

Agar talaba ijro etayotgan asarini o'z ongiga yetarlicha singdirgan bo'lsa fikr va obrazlarni ifodalashda o'z munosabatiga erishgan bo'lsa, bu talaba ijrochining yetuklik darajasini ko'rsatadi. Bu darajaga yetishishda talabning musiqiy nazariy fanlarni o'zlashtirishdagi muvaffaqiyati, ayniqsa, musiqa tarixini bilishi, turli davr kompozitorlari ijodi, uslublari, vokal-cholg'u janrlari yo'nalishlari bilan tanishishi katta yordam beradi.

F.I.Shalyapin[2], K.S.Stanislavskiy[3;575] talqiniga ko'ra, ijrochi, birinchi navbatda, "sahna obrazini" yaratishi, ya'ni rol yaratishi kerak. Hatto asar qahramoni borasida alohida kirish qismi mavjud bo'lmagan qo'shiq yoki romansda tinglovchiga yetkazish kerak bo'lgan tasvirni tushunish, tasavvurni yaratish kerak. Buning uchun tasavvur va fantaziyani ishga solish darkor. Bu erda o'qituvchining yordami kerak bo'lib, improvizatsiya, talabning eskiziga asoslangan yanada qiziqarli talqini ifodalanadi. Shuningdek, matnga singdirilgan asar mazmunining nazariy tahliliga, vaziyat, voqea (ikkinchi reja) tahliliga sho'ng'ish mumkin, shuning uchun fakt va hodisalarga hissiy baho beriladi.

Asar rejisurasi spektakl davomida albatta hozir bo'lishi kerak. Xotiraga va ichki eshitish qobiliyatiga tayanish talabaga "fikr - so'z - tovush" triadasini qurishga yordam beradi. Bu shuni ko'rsatadiki, dastlab ijrochi o'zi ifodalamoqchi bo'lgan obrazni ongida tasavvur qilishi, so'ng kuylashi, qurishi kerak.

Tasvirni improvizatsiya qilish har doim motivning ma'lum bir holatini, eksperiment usulini nazarda tutadi shundagina ijro sehrli, ijodiy jarayonga aylanadi. Talabning ijodkorligi bu holda shaxsning o'ziga xos xususiyati sifatida qaralishi mumkin, bu o'zini o'zi anglash, o'zini o'zi aniqlash va o'zini rivojlantirish qobiliyati bilan tavsiflanadi. Kreativlik - voqelikni bilish va o'zgartirish sohasidagi ongli, maqsadli faoliyatdir. Musiqada, ayniqsa vokal musiqasida ijod shaxsiy mazmuni bilan ajralib turadi va uni takrorlash, talqin qilish, hissiy jihatdan boshdan kechirishning maxsus qobiliyati sifatida namoyon bo'ladi.

Tasavvur insonning aqliy mulki sifatida yakka holda mavjud bo'lolmaydi, u barcha psixik jarayonlar, xususan, tafakkur va xotira bilan chambarchas bog'liqdir. Fikrlash psixologik bilish jarayoni bo'lib, uning asosiy shakllari: tushunchalar, hukmlar, xulosalar, og'zaki shaklda ifodalanadi. Aqliy operatsiyalar - tahlil, sintez, taqqoslash - aqliy abstraktsiyalardir. Vizual-samarali fikrlash bevosita inson faoliyati jarayonida namoyon bo'ladi. Bizni, birinchi navbatda, inson ilgari idrok etgan va o'rgangan tasvirlar, g'oyalar asosida amalga oshiriladigan majoziy tasavvur qiziqtiradi. Obrazli, mavhum fikrlash yoki mavhumdan farqli o'laroq, og'zaki ko'rinishga ega bo'lgan hamda majoziy ravishda ifodalanmagan (matematik mantiq) tushunchalar, ma'lum darajalar asosida amalga oshiriladi. Tasavvurning tabiatini hisobga olib, taniqli psixolog O.I.Nikiforova fantaziyani tafakkur bilan birlashtirgan psixolog A.V.Bryshlinskiy bilan bahs yuritadi. O.I.Nikiforova o'z tadqiqotida[4;155] tasavvurning boshqa psixik jarayonlar bilan yaqin aloqada bo'lgan mustaqil psixologik jarayon ekanligini isbotlaydi.

Xulosa sifatida yetakchi sahna ustalarining ijodiy uslublari va psixologlarning nazariy ishlanmalari asosida quyidagi fikr va mulohazalarda to'xtalamiz:

- ijro etilayotgan asar sifati obrazli umumlashma yaratish talabning sezgi, his-tuyg'ulari, ilhomi, badiiy didiga asoslanadi;
- obrazli tasavvur darajasi ijrochining belgilangan sifatlariga to'g'ridan-to'g'ri proporsional bo'lib, tasavvur aqliy jarayon sifatida tafakkur va xotira bilan chambarchas bog'liq;
- muayyan asarning yaratilishi va tegishli jamiyat madaniyati o'rtasidagi aloqalarni tushunish va aniqlash;
- tevarak-atrofdagi olam hodisalarini idrok etish va o'z idroklarini badiiy obraz orqali yetkaza olish;
- muayyan musiqiy asarlarning ifoda vositalari, janr mezonlari, uslub xususiyatlarini tavsiflash;

Faoliyatning ajralmas qismi hamda ijodiy fikrlashni faollashtirishning muhim sharti bu maxsus kayfiyat hisoblanadi.

Adabiyotlar / Literatura / References:

1. Сашинкова Раиса Петровна (2015). Развитие образного воображения студентов-вокалистов как творческий процесс. Вестник Московского государственного университета культуры и искусств, (2 (64)), 232-236.
2. Шаляпин Ф. И. Маска и душа. Москва : ПРОЗАиК, 2013. 621, [2] с.ил., портр., факс.
3. Станиславский К. С. Работа актёра над собой : Работа над собой в творческом процессе переживания : Дневник ученика. Москва : Художественная литература, 1938. 575 с.
4. Никифорова О. И. Исследования по психологии художественного творчества. Москва : Изд-во Моск. ун-та , 1972. 155 с. ил.
5. Насритдинова, М. Н. (2022). МУСИҚА ИНСОНИЯТГА НИМА УЧУН КЕРАК?. *Science and innovation*, 1(Special Issue 2), 577-580.
6. Nasritdinova, M. (2023). ARTPEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARINI AXLOQIY TARBIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODEL. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(2), 199-204.
7. Насритдинова, М. (2023). ARTPEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA BOLAJAK MUSIQA TA'LIMI OQITUVCHILARINING IJODKORLIK QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK TA'MINOTI. *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences.*, 3(4), 241-246.
8. Nasritdinova, M. N. (2023). INNOVATIVE PEDAGOGICAL MODEL OF DEVELOPMENT OF ARTISTIC-CREATIVE COMPETENCE OF FUTURE MUSIC TEACHERS ON THE BASIS OF ARTPEDAGOGICAL APPROACH. *Science and innovation*, 2(B4), 711-716.
9. Nurullaevna, N. M., Rustamovna, M. N., & Bakhodirjon o'g'li, T. D. (2021). Methodological Support and Practical Status of Health Through Developing Children Through Music Education. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(10).

10. Nasritdinova, M. (2023). METHODS OF DIRECTING FUTURE MUSIC TEACHERS TO THE PROFESSION THROUGH THE DEVELOPMENT OF THEIR ARTISTIC AND CREATIVE COMPETENCE ON THE BASIS OF THE ARTPEDAGOGICAL APPROACH. *Science and innovation*, 2(B5), 325-329.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 7 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).